

การวิเคราะห์วัตถุประสงค์ เหตุผล และวิธีการปิดกั้นการสื่อสาร ใน ประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนด ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของ ของโควิด-19 ในประเทศไทย

An Analysis of Objectives, Justifications and Methods of Censorship in Declarations, Orders and Regulations Related to the Covid-19 Pandemic Situation in Thailand

กฤษดา เกิดดี. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Krisda Kerddee. College of Communication Arts. Rangsit University

email : kkrisda.k@gmail.com

Received: 2 November 2021 ; Revised: 30 November 2021 ; Accepted: 13 December 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ วัตถุประสงค์ เหตุผล และวิธีการปิดกั้นการสื่อสารที่ปรากฏในประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทฤษฎีการครอบงำความเป็นเจ้าของสื่อ หรือกล่าวอย่างเจาะจงก็คือ แนวคิดกลไกของรัฐด้านอุดมการณ์ และกลไกของรัฐด้านการปราบปรามของ หลุยส์ อัลธุสแซร์ แนวคิดการปิดกั้นการสื่อสาร และแนวคิดระบบของการปกครองกับการปิดกั้นการสื่อสารของ ฟิเล็ค เป็นแนวคิดหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ ในฐานที่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แหล่งข้อมูลที่ถูกนำมาใช้วิเคราะห์ประกอบด้วย ประกาศ คำสั่ง ข้อกำหนด กฎ รวมถึงระเบียบ กฎหมาย มติที่ประชุม มติที่ประชุมคณะรัฐมนตรีที่ประกาศและบังคับใช้ใน ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้ 1) วัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสาร มีทั้งวัตถุประสงค์มหภาค และวัตถุประสงค์จุลภาค วัตถุประสงค์มหภาคคือ เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ วัตถุประสงค์จุลภาคคือ เพื่อรักษาศีลธรรมอันดี 2) เหตุผลที่ใช้ในการปิดกั้นการสื่อสาร ได้แก่ สาธารณสุข ความมั่นคงของชาติ สิทธิของผู้อื่น ความสงบเรียบร้อย ขาวปลอม และศีลธรรม 3) วิธีการปิดกั้นการสื่อสาร มีทั้งการห้ามบุคคล การควบคุมการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร การจำกัดเสรีภาพขององค์กรหรือสมาคม การปิดกั้นสถานประกอบการ และการเซ็นเซอร์ตัวเอง

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นทราบว่า การปิดกั้นการสื่อสารที่พบในประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มีวัตถุประสงค์และเหตุผลอื่นนอกเหนือจากด้านสาธารณสุข และเมื่อพิจารณาว่าการปิดกั้นการสื่อสารกับระบบการปกครอง พบว่าสถานการณ์โควิด-19 ทำให้มีการใช้เหตุผลและวิธีการปิดกั้นการสื่อสารที่ใช้ในระบบเผด็จการ รวมถึงเผด็จการเบ็ดเสร็จ นอกจากนั้น จากการวิเคราะห์ประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับโควิด-19 พบว่าเป็นการทำให้ปรากฏถึงการใช้กลไกของรัฐด้านอุดมการณ์ด้วย

คำสำคัญ: การวิเคราะห์วัตถุประสงค์ วิธีการปิดกั้นการสื่อสาร การแพร่ระบาดของโควิด-19

Abstract

This is a qualitative research. The objectives of this research are to analyze objectives, justifications and methods of censorship in Thailand amidst the COVID-19 pandemic situation in Thailand. Hegemonic theory of media, specifically speaking, Louis Althusser's concept of Ideological State Apparatuses (ISA) and Repressive State Apparatus (RSA), concepts of censorship and Peleg's concept of censorship and regime types are used for analyzing.

As a document analysis, documents used as main sources of this research included declarations, orders, rules, procedures, regulations, laws, resolutions of meetings and resolutions of the cabinet's meetings related to Covid-19 and issued amidst the Covid-19 Pandemic Situation in Thailand.

The findings of this research are as follows: 1) the objectives of censorship included both macro-objective and micro-objective namely to maintain national security and to maintain morality; 2) justifications of censorship included public health, national security, rights of others, public order, fake news and morality; 3) methods of censorship include banning of individuals, restrictions on access to information, restrictions on freedom of assembly and association, closure of media outlets and self-censorship.

The finding mentioned above manifests that public health is not a main justification in censorship amidst the COVID-19 pandemic situation. It can be noted that in the situation, some of the justifications and methods found in Thailand were justifications and methods used in authoritarian regime and totalitarian regime. Moreover, it can be concluded that declarations, orders and regulations manifested using state apparatuses for ideological purposes.

Keyword: Analysis of Objectives, Methods of censorship, Covid-19 Pandemic

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 มีรายงานการพบผู้ป่วยโรคปอดอักเสบไม่ทราบสาเหตุที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังจากนั้นไม่กี่สัปดาห์ คือในช่วงสิ้นเดือนธันวาคม 2562 มีรายงานพบผู้ป่วยโรคปอดอักเสบจากเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 เป็นครั้งแรก จำนวน 27 ราย (ศรัณย์ ทองปาน, 2563: 81)

และเมื่อถึงสิ้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 องค์การอนามัยโลก ก็ได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระดับนานาชาติ (ศรัณย์ ทองปาน, 2563: 83) และหลังจากนั้นไม่ถึง 2 สัปดาห์ องค์การอนามัยโลกได้ประกาศชื่อที่เป็นทางการของไวรัสนี้ว่า “โควิด-19” (COVID-19) ซึ่งย่อมาจาก Coronavirus disease 2019 โดยเหตุผลอันเป็นที่มาของชื่อคือ ชื่อเรียกนั้นต้องเกี่ยวข้องกับโรคและต้องไม่อ้างอิงถึงสถานที่ สัตว์ บุคคล หรือกลุ่มบุคคล (ศรัณย์ ทองปาน, 2563: 84)

เพียงแค่ 4 เดือนต่อมา มีรายงานการติดเชื้อทั่วโลกกว่า 4.72 ล้านคน และเสียชีวิตกว่า 3 แสนราย (ศรัณย์ ทองปาน, 2563: 99)

เมื่อนับถึงกลางเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 ทั่วโลกมีรายงานผู้ติดเชื้อสะสม มากกว่า 239 ล้านคน และเสียชีวิตมากกว่า 4.88 ล้านคน (worldometer.info สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2564)

ในประเทศไทย มีรายงานการพบผู้ป่วยคนไทยรายแรกเมื่อ 31 มกราคม 2563 เป็นคนไทยที่ไม่มีประวัติการเดินทางไปประเทศจีน โดยเป็นคนขับรถแท็กซี่ที่เคยรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ (ศรัณย์ ทองปาน, 2563: 83)

Worldometer ได้ทำการบันทึกและรายงานข้อมูลการติดเชื้อโควิด-19 ในประเทศไทย ผ่านทางการใช้กราฟ ซึ่งบนเส้นกราฟนั้น ได้แสดงจำนวนผู้ติดเชื้อตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 จนกระทั่งถึงวันที่ผู้วิจัยกำลังดำเนินการวิจัย

ต่อไปนี้เป็นตัวเลขแสดงจำนวนผู้ติดเชื้อ โควิด-19 ที่ได้จากเส้นกราฟของ Worldometer

13 มีนาคม 2563	จำนวนผู้ติดเชื้อ	75	คน
20 เมษายน 2563	จำนวนผู้ติดเชื้อ	2,792	คน
28 มิถุนายน 2563	จำนวนผู้ติดเชื้อ	3,162	คน
24 ธันวาคม 2563	จำนวนผู้ติดเชื้อ	5,829	คน
24 มกราคม 2564	จำนวนผู้ติดเชื้อ	13,500	คน
3 มีนาคม 2564	จำนวนผู้ติดเชื้อ	26,108	คน
30 เมษายน 2564	จำนวนผู้ติดเชื้อ	65,153	คน
7 มิถุนายน 2564	จำนวนผู้ติดเชื้อ	179,886	คน
5 สิงหาคม 2564	จำนวนผู้ติดเชื้อ	693,305	คน
1 กันยายน 2564	จำนวนผู้ติดเชื้อ	1,219,531	คน
6 ตุลาคม 2564	จำนวนผู้ติดเชื้อ	1,667,097	คน

(www.worldometer.info, สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2564)

เพื่อการจัดการปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19 มีการจัดตั้ง “ศูนย์บริหารสถานการณ์ โควิด-19” (ศบค.) เมื่อ 12 มีนาคม พ.ศ. 2563 (ศรัณย์ ทองปาน, 2563: 86)

และหลังจากนั้นเพียง 5 วัน คณะรัฐมนตรีก็มีมติเห็นชอบให้ปิดสถานศึกษา สถานบันเทิง และโรงแรมที่พักในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล เป็นเวลา 14 วัน รวมถึงให้งดกิจกรรมที่มีการรวมตัวของคนจำนวนมาก และ 7 วันต่อมา รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 (ศรัณย์ ทองปาน, 2563: 89-90)

เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ประกาศ หรือ คำสั่ง ดังกล่าวนั้น มุ่งจำกัดการรวมตัว การชุมนุม และการเปิดรับข่าวสาร เช่น การดูภาพยนตร์ (ด้วยการปิดโรงภาพยนตร์) ซึ่งสามารถมองได้ว่าเป็นการปิดกั้นการสื่อสาร หรือทำให้เกิดการปิดกั้นการสื่อสาร หรือทำให้เกิดคำถามในขอบเขตของการปิดกั้นการสื่อสาร

นอกจากนั้น ในช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้เกิดการชุมนุมหลายครั้ง อาทิ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย วันที่ 10 สิงหาคม 2563 ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต 19 กันยายน 2563 ที่สนามหลวง 14 ตุลาคม 2563 ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย 15 ตุลาคม ที่แยกราชประสงค์ 16 ตุลาคม 2563 ที่แยกปทุมวัน และ 25 พฤศจิกายน 2563 ที่ หน้าสำนักงานใหญ่ ธนาคารไทยพาณิชย์ (สุเจน กรรพฤทธิ์, 2564: 55-58) และการเกิดและขยายตัวของการชุมนุม มาเกือบพร้อม ๆ กับ โควิด-19 (ดู การเขียนถึงการชุมนุมและ/หรือโควิด-19 ใน มติชนสุดสัปดาห์ อาทิ งานเขียนของ หม่อมเมืองจันทร์ (2563: 24) ทวีศักดิ์ บุตรตัน (2563: 46) และ จริตนาการ (2563: 103) และ มติชนสุดสัปดาห์ในเล่มถัดไป อาทิ งานเขียนของ ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์ (2563: 19) สุรัชติ บำรุงสุข (2563: 50-51) วารวิไล (2563: 94) และ วงศ์ คาร์วัน (2563: 106) ซึ่งครอบคลุมส่วนหนึ่งหรือทั้ง 2 ส่วน)

ในขณะเดียวกันกับความพยายามควบคุมโควิด-19 ทางกรของไทย พยายามใช้มาตรการทางกฎหมายผ่านทาง ประกาศ คำสั่ง หรือข้อกำหนด เพื่อควบคุม หรือ จำกัด หรือ ห้ามมิให้มีการชุมนุม ซึ่งทำให้เกิดประเด็นในขอบเขตของการปิดกั้นการสื่อสารเช่นกัน

เมื่อพิจารณาที่มาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้นำมาใช้เพื่อป้องกัน ควบคุม และหยุดยั้งการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 รวมถึงการป้องกัน ควบคุม และห้ามการชุมนุม แน่นอนทีเดียวว่าได้ทำให้เกิดคำถาม หรือ นำเข้าไปสู่ขอบเขตของการปิดกั้นการสื่อสาร ตามที่ได้กล่าวไป คำถามที่ติดตามมาก็คือ ในการปิดกั้นการสื่อสารนั้นมีวัตถุประสงค์อะไร การปิดกั้นการสื่อสารนั้น มีเหตุผลหรือข้ออ้างใด เป็นไปได้หรือไม่ที่อาจมีเหตุผลอื่นนอกเหนือจากเหตุผลด้านสาธารณสุข ในมาตรการเหล่านั้น แสดงถึงวิธีการปิดกั้นการสื่อสารวิธีใด และอย่างไร

และด้วยความที่ การปิดกั้นการสื่อสาร ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย การใช้มาตรการต่าง ๆ จึงย่อมกระทบต่อความเป็นประชาธิปไตยอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ จากจุดนี้ นำไปสู่การพยายามมองตามกรอบแนวคิดระบอบการปกครองกับการปิดกั้นการสื่อสาร ซึ่งมาตรการดังกล่าว การอ้างวัตถุประสงค์เหตุผล และวิธีการปิดกั้นการสื่อสารต่าง ๆ เหล่านั้น มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องระบอบการปกครองกับการปิดกั้นการสื่อสารหรือไม่ อย่างไร

ด้วยความสำคัญตามที่ได้บรรยายไปข้างต้น การค้นคว้าด้วยระเบียบวิธีการวิจัย จึงเป็นหนทางที่ผู้วิจัยเลือกและหวังว่าจะได้พบคำตอบและคำอธิบายที่เป็นประโยชน์

ปัญหานำการวิจัย

1. การปิดกั้นการสื่อสาร ใน ประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์อะไร
2. อะไรเป็นเหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสาร ใน ประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย
3. วิธีการใดบ้างที่มีการใช้ในการปิดกั้นการสื่อสาร ใน ประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย และใช้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสารใน ประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาเหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสารใน ประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิธีการปิดกั้นการสื่อสารใน ประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ตระหนักถึงการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อการปิดกั้นการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย
2. จากข้อ 1 ทำให้ตระหนักถึงการใช้มาตรการต่าง ๆ ในสถานการณ์โควิด-19 ที่มีผลกระทบต่อ สิทธิเสรีภาพ การสื่อสาร และการแสดงออกของประชาชนและสื่อมวลชนในประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะ ประกาศ คำสั่ง กฎ ระเบียบ ข้อกำหนดที่ออกโดย ศบค. มติที่ประชุม และมติที่ประชุม คณะรัฐมนตรี ที่บังคับใช้ในระดับประเทศเท่านั้น รวมถึงข่าวและข่าวสารที่เกี่ยวข้องที่เผยแพร่โดย สื่อมวลชนที่เผยแพร่ ข่าวและข่าวสารในระดับประเทศเช่นกัน ไม่รวมการบังคับใช้ และการเผยแพร่ในระดับจังหวัด หรือระดับท้องถิ่น หรือการบังคับใช้ หรือเผยแพร่ข่าวสารเฉพาะที่ อาทิ ประกาศของสถานศึกษา หรือถ้าเป็น การบังคับใช้ในจังหวัด ต้องออกโดยนายกรัฐมนตรี

2. ศึกษา ประกาศ คำสั่ง กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด และมติที่ประชุม ทั้งที่ยังบังคับใช้อยู่ และที่ยกเลิกไปแล้ว

3. ประกาศ คำสั่ง กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด และมติที่ประชุม ที่มีอยู่ก่อน และบังคับใช้อยู่ก่อนแล้ว อาทิ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ให้ถือว่าอยู่นอกขอบเขตการศึกษา

4. การศึกษานี้ครอบคลุมการสื่อสารและสื่อสารมวลชนในทุกส่วน

นิยามศัพท์

การปิดกั้นการสื่อสาร

หมายถึง การห้าม ระบุ ยุติ ตัดทอน บดบัง ถอดออก ลบทิ้ง ใช้วัตถุหรือสิ่งอื่นแทน ใช้ภาษาอื่นแทน ทำให้เข้าไม่ถึง ทำให้ไม่ชัด หรือไม่ครบถ้วนในส่วนหนึ่งส่วนใด หรือทั้งหมดของการสื่อสาร

ประกาศ คำสั่ง และข้อกำหนด

หมายถึง ประกาศ คำสั่ง ข้อกำหนด กฎ ระเบียบ กฎหมาย มติที่ประชุม และ มติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี สถานการณ์โควิด-19

หมายถึง การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัสในประเทศไทย โดยเริ่มตั้งแต่ 12 มีนาคม 2563 จนถึง 14 ตุลาคม 2564

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา คือ ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้าของสื่อ (hegemonic theory of media) ซึ่งเป็นสายหนึ่งของทฤษฎีวิพากษ์แห่งสื่อ (critical theories of media) โดยผู้วิจัยเลือกใช้ แนวคิดกลไกของรัฐด้านอุดมการณ์ และกลไกของรัฐด้านการปราบปรามของ หลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser) เป็นหลัก

อัลธุสแซร์ชี้ให้เห็นว่ากลไกของรัฐมี 2 ประเภท ได้แก่ กลไกด้านการปราบปราม และกลไกด้านอุดมการณ์ กลไกด้านการปราบปรามใช้ผ่านทาง กองทัพ ทหาร ตำรวจ ส่วนกลไกด้านอุดมการณ์ ใช้ผ่านทางสถาบันต่าง ๆ ในสังคม

อัลธุสแซร์ อธิบายเพิ่มเติมว่า กลไกทางอุดมการณ์อาจทำงานผ่าน ศาสนา ระบบการศึกษา กฎหมาย การสื่อสารมวลชน และ วัฒนธรรม (Althusser, 1993: 17)

ปิยนุตร แสงกนกกุล ยังได้บรรยายขยายความว่า กลไกรัฐทางด้านอุดมการณ์กฎหมาย มองทั้งในแง่กฎหมายสร้างอุดมการณ์ และอุดมการณ์ครอบงำกฎหมาย (ดู ปิยนุตร แสงกนกกุล, 2563: 96-97)

ในส่วนของ อัลธุสแซร์ นอกจากสถาบันต่าง ๆ ที่เป็นกลไกของรัฐทางอุดมการณ์แล้ว อัลธุสแซร์ ยังได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การปิดกั้นการสื่อสาร หรือ censorship ก็เป็นหนึ่งในกลไกรัฐทางอุดมการณ์ด้วยเช่นกัน

อีกแนวคิดที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา คือ แนวคิดการปิดกั้นการสื่อสาร (censorship) โดยแยกพิจารณาการปิดกั้นการสื่อสารเป็น 3 ส่วน ได้แก่ วัตถุประสงค์ (objectives) เหตุผล (justifications) และวิธีการ (methods) ที่ใช้ในการปิดกั้นการสื่อสาร

ส่วนแรก คือ วัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสาร ผู้วิจัยอาศัยหนังสือ Patterns of Censorship around the World เป็นหลัก ในหนังสือเล่มดังกล่าว แยกวัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสารออกเป็น 2 ประเภท คือ วัตถุประสงค์มหภาค (macro-objectives) อาทิ เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ และวัตถุประสงค์จุลภาค (micro-objectives) อาทิ เพื่อปกป้องบุคคล (Peleg, 1993: 114 อ้างถึงใน กฤษดา เกิดดี, 2563: 41-42)

ส่วนที่สอง ผู้วิจัยนำแนวคิดมาจากหนังสือ Information, Freedom and Censorship: World Report 1991 ซึ่งได้บรรยายเกี่ยวกับเหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสารว่ามีมากมาย ได้แก่ ข้อมูลที่เป็น ความลับ ลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา การทุจริต ภาษาและการครอบงำทางวัฒนธรรม ความลำเอียงของสื่อ ความมั่นคงของชาติ การโฆษณาชวนเชื่อ แหล่งข่าว สาธารณสุข ศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย การเหยียดผิว การลบหลู่ศาสนา สิทธิของผู้อื่น การดูหมิ่นทางเพศ ความรุนแรง สาธารณประโยชน์ และสถานการณ์พิเศษ (Article 19, 1991: 411-420, อ้างถึงใน กฤษดา เกิดดี, 2563: 43-50)

นอกจากที่กล่าวไป จากการสำรวจและศึกษาเพิ่มเติม พบว่ายังมีเหตุผลที่ใช้ในการปิดกั้นการสื่อสาร อีกหลายข้อ ได้แก่ เกียรติภูมิของประเทศ สิ่งแวดล้อม สถาบันกษัตริย์ การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ลบหลู่ความเชื่อ เหตุการณ์ หรือ บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือบิดเบือนประวัติศาสตร์ การพนัน และ ชาวปลอม (กฤษดา เกิดดี, 2563: 61-65)

ส่วนแนวคิดสุดท้าย เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการปิดกั้นการสื่อสารกับระบอบการปกครอง นำมาจากบทความ Censorship in Global and Comparative Perspective: An Analytical Framework ซึ่งเป็นบทนำในหนังสือ Patterns of Censorship Around the World (Peleg, 2019, เข้าถึงทาง www.books.google.co.th โดยผู้เขียนบทความ (Ilan Peleg)

ได้ชี้ให้เห็นว่า มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ใช้เหตุผล และวิธีการปิดกั้นการสื่อสารที่แตกต่างกันในระบอบการปกครอง 3 ระบอบ ได้แก่ เผด็จการเบ็ดเสร็จ เผด็จการ และ เสรีนิยมประชาธิปไตย

ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยอาศัยงาน 2 เรื่องของผู้วิจัย เป็นฐานในการศึกษาค้นคว้าและช่วยชี้แนะ ได้แก่ เรื่อง การปิดกั้นการสื่อสารที่สะท้อนและปรากฏในร่างพระราชบัญญัติภาพยนตร์ 9 ฉบับ และในพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 (กฤษดา เกิดดี, 2551: 83-97) และเรื่อง เหตุผลของการจำกัดการชมและตระกูลภาพยนตร์ ของ ภาพยนตร์ที่ห้ามผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีดู (กฤษดา เกิดดี, 2559: 34-46)

นอกจาก 2 เรื่องที่กล่าวไป การศึกษาเรื่อง ปฐมบทการปิดกั้นการสื่อสาร การศึกษาว่าด้วยอำนาจในการห้ามในสมัยสุโขทัยและอยุธยา (กฤษดา เกิดดี, 2564) ก็เป็นอีกเรื่องที่จะช่วยทำความเข้าใจการปิดกั้นการสื่อสาร ในสถานการณ์โควิด-19 ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องอีกเรื่อง ก็คือ การศึกษาการปิดกั้นการสื่อสาร ผ่านทางการบังคับใช้กฎหมายของสาวตรี สุขศรี และคณะ

สาวตรี สุขศรี และคณะ (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และนโยบายของรัฐกับสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” ซึ่งเป็นการศึกษาผลกระทบจากการใช้ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่มีต่อการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร และการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะเว็บไซต์ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษากฎหมายที่ปิดกั้นการสื่อสารนั่นเอง โดยจากผลการวิจัย เนื้อหาที่ดูหมิ่นหมิ่นประมาท พระมหากษัตริย์ เป็นเนื้อหาที่มีจำนวนการถูกปิดกั้นมากที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

แหล่งข้อมูล เป็น ประกาศ คำสั่ง กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด กฎหมาย มติที่ประชุม มติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี รวมถึงประกาศมาตรการผ่อนปรน ได้แก่ 1) ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร 2) ข้อกำหนดออกตามความตามมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ฉบับที่ 29 3) ประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคง 4) มาตรการผ่อนปรนระยะต่าง ๆ อาทิ ระยะที่ 2 ระยะที่ 3 และ ระยะที่ 4 5) ประกาศขององค์กรสื่อ หรือองค์กรธุรกิจด้านการสื่อสารมวลชน 6) ประกาศของศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการสำรวจ และเก็บรวบรวม ประกาศ คำสั่ง กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด กฎหมาย มติที่ประชุม และมติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี จากการเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์เป็นหลัก มีทั้งรวบรวมจากแหล่งเผยแพร่โดยตรง ผ่านทางเว็บไซต์ของผู้ออกประกาศ คำสั่ง ฯลฯ และผ่านการรวบรวมจากการนำเสนอของสื่อมวลชน ซึ่งส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด เป็นการเข้าถึงผ่านสื่อออนไลน์ เมื่อเก็บรวบรวมแล้วได้นำมาทำการแยกหมวดหมู่ และทำการอ่านสำรวจเนื้อหาเบื้องต้น เพื่อจะได้วิเคราะห์ ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดให้คำ หรือข้อความ เป็นหน่วยการวิเคราะห์ โดยมุ่งวิเคราะห์คำ หรือข้อความที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นการปิดกั้นการสื่อสาร อาทิ คำว่า ห้าม ห้ามมิให้ มิอาจกระทำได้ ยุติ หยุด ระวัง โดยวิเคราะห์ทั้งความหมายโดยตรงและความหมายแฝง นั้นหมายความว่า ผู้วิจัยอาจจำเป็นต้องใช้สัญญาณวิทยา (semiology) มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยโดยการบรรยาย มีการเรียงหัวข้อ วัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสาร เหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสาร และวิธีการปิดกั้นการสื่อสาร ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1.วัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสาร

วัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสารในสถานการณ์โควิด-19 เป็นวัตถุประสงค์ “เพื่อรักษาความมั่นคง” โดยพิจารณาที่ ประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน ในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคง ฉบับที่ 6 และฉบับที่ 7 เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2564 และ 20 กรกฎาคม 2564 และในประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2563 มีข้อความระบุชัดเจนตอนหนึ่งว่า “มีการกระทำที่มีความรุนแรง กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ” (บรรทัดที่ 4 ของประกาศ)

นอกจากนั้น ในข้อกำหนด ออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 29) มีการระบุคำว่า “กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ” (ย่อหน้าที่สอง บรรทัดที่สาม) และยังมีการเขียนด้วยว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ในบรรทัดต่อมา ซึ่งทำให้พบวัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสารอีกข้อหนึ่ง และยังเป็นวัตถุประสงค์อีกประเภทหนึ่ง นั่นคือเป็นวัตถุประสงค์จุลภาค (เพื่อรักษาศีลธรรมอันดี) ในขณะที่วัตถุประสงค์ที่พบก่อนหน้านี้ (เพื่อรักษาความมั่นคง) เป็นวัตถุประสงค์มหภาค

2. เหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสาร

เมื่อวิเคราะห์ ประกาศ หัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคง พบว่ามีภาระเหตุผล เป็น “การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ” ซึ่งพิจารณาว่าเป็นเหตุผลด้านสาธารณสุข

ในประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร พบว่านอกเหนือจากเหตุผลที่เกี่ยวกับการระบาดของโรคติดเชื้อ ซึ่งเป็นเหตุผลด้านสาธารณสุขแล้ว ยังมีเหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสารอีกหลายเหตุผล ได้แก่ ความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของชาติ และสถาบันกษัตริย์ (จากข้อความที่ว่า “มีการกระทำที่กระทบต่อขบวนการเสด็จ” ในบรรทัดที่ 4 และ 5)

ใน ข้อกำหนด ออกตามความใน มาตรา 9 แห่งพระราชกำหนด การบริหารราชการแผ่นดินในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 29) ย่อหน้าที่ 2 เขียนว่า

โดยที่เป็นการสมควร โดยทั่วไปสั่งห้ามการขึ้นในเขตที่อาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือตื่นตระหนกหรือความวุ่นวาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและมั่นคงของชาติ ปฏิบัติตนไม่ก่อความวุ่นวายหรือความเสียหายหรือความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ในสถานการณ์ฉุกเฉิน จนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ การละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น การรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการรักษาสุขภาพของประชาชนโดยผ่านหนังสือต่าง ๆ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต อันเป็นการขัดขวางสถานการณ์ฉุกเฉินให้วิกฤตยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการออกคำสั่งที่ห้ามมิให้การใช้สิทธิหรือเสรีภาพในการแสดงออกเป็นไปอย่างมีเหตุสุด อุบัติหรือความจำเป็นจริง และมีความรับผิดชอบต่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม ในสถานการณ์ฉุกเฉินเช่นนี้ตามกรอบที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนด

ข้อความที่ยกมา พบเหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสาร หลายเหตุผล ได้แก่ ข่าวดราม่า (ผู้วิจัยจัดให้การบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร เป็นเหตุผลด้านข่าวปลอม) ความมั่นคงของชาติ สิทธิของผู้อื่น ความสงบเรียบร้อย ศีลธรรม และ สาธารณสุข

ใน มาตราการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2563 (dmsic.moph.go.th, สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2564) และมติที่ประชุม คณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียงโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ครั้งที่ 14/2564 เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2564 (amarintv.com, สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2564) ไม่พบการกล่าวถึงเหตุผลอื่น นอกเหนือจากเหตุผลด้านการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ จึงกล่าวได้ว่า ไม่พบเหตุผลอื่นนอกเหนือจากเหตุผลด้านสาธารณสุข

และเมื่อสำรวจวิเคราะห์มาตรการผ่อนปรน เช่น ระยะ 2 ที่สรุปโดย สุพัฒนศิริพรพันธ์ จาก The Standard (the.standard.co, 19 พฤษภาคม 2020) ระยะ 3 สรุปโดย BBC News (bbc.com, 29 พฤษภาคม 2020) และ ระยะ 4 BBC News (bbc.com, 12 มิถุนายน 2020) ก็ไม่พบเหตุผลอื่น นอกเหนือจากเหตุผลด้านสาธารณสุข ด้วยเช่นกัน

3. วิธีการปิดกั้นการสื่อสาร

จากการวิเคราะห์ ประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคง ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร และ ข้อกำหนด ออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ฉบับที่ 29 พบวิธีการปิดกั้นการสื่อสาร อย่างน้อย 3 วิธี คือ การห้ามบุคคล (ห้ามไม่ให้ชุมนุมหรือรวมกันทำกิจกรรม) การควบคุมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการจำกัดเสรีภาพขององค์กรสมาคม หรือชมรม

ใน มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2563 ได้ระบุวิธีการปิดกั้นการสื่อสารอีกวิธีหนึ่ง นั่นคือ การปิดสถานประกอบการ โดยมีมติให้ปิดโรงมหรสพ เช่น โรงภาพยนตร์ ซึ่งมีผลทำให้ โรงภาพยนตร์เครือใหญ่ 2 เครือ คือ เมเจอร์ซีเนเพล็กซ์ และ เอสเอฟ ซีเนมา ประกาศปิดโรงภาพยนตร์ในเครือตามมติดังกล่าว (ไทยรัฐออนไลน์, thairath.co.th, 17 มีนาคม 2563)

ใน มาตรการผ่อนปรนระยะที่ 2 ตามประกาศของ ศบค. ที่มีผลบังคับใช้เมื่อ 17 พฤษภาคม 2563 นอกจากการจำกัดจำนวนทีมงานในกองถ่ายทำภาพยนตร์ ไม่เกิน 50 คนแล้ว ยัง “ห้ามบุคคลที่เดินทางมาจากต่างประเทศเข้ากองถ่ายโดยเด็ดขาด” ซึ่งบอกถึงการใช้วิธีห้ามบุคคล เช่นกัน (ดู สุพัฒน์ ศิวะพรพันธ์, the.standard.co, 19 พฤษภาคม 2020)

นอกจากนั้น ยังพบวิธีการปิดกั้นการสื่อสารที่เป็นการเซ็นเซอร์ตัวเอง (self-censorship) โดยสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย ได้ขอความร่วมมือกองถ่ายทำภาพยนตร์ ละคร ซีรีย และโฆษณา หยุดพักการถ่ายทำเป็นเวลา 14 วัน ตั้งแต่ 18 มีนาคม 2563 ถึง 31 มีนาคม 2563 (สยามรัฐ ออนไลน์, 18 มีนาคม 2563)

สรุป อภิปราย ผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยเป็น 3 ประเด็นดังนี้

วัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสารในสถานการณ์โควิด-19 มีทั้งวัตถุประสงค์มหภาค และวัตถุประสงค์จุลภาค วัตถุประสงค์มหภาค ได้แก่ เพื่อรักษาความมั่นคง ส่วนวัตถุประสงค์จุลภาค คือ เพื่อรักษาสีธรรมอันดี

เหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสารในสถานการณ์โควิด-19 มีทั้งหมด 4 ข้อ ได้แก่ สาธารณสุข ความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของชาติ และสถาบันกษัตริย์

วิธีการปิดกั้นการสื่อสารที่พบในสถานการณ์โควิด-19 มีทั้งหมด 5 วิธี ได้แก่ การห้ามบุคคล การควบคุมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การจำกัดเสรีภาพขององค์กร สมาคม หรือชมรม การปิดสถานประกอบการ และการเซ็นเซอร์ตัวเอง

วิธีการปิดกั้นการสื่อสาร ที่เป็นการห้ามบุคคลนั้น เป็นวิธีการที่ประกอบด้วยวิธีการปิดกั้นย่อยหลายวิธี อาทิ การห้ามบุคคลไม่ให้ทำการชุมนุมทำกิจกรรม ซึ่งมีทั้งการห้ามทำกิจกรรมที่เป็นการแสดงออกทางการเมือง การห้ามทำกิจกรรมที่เป็นการผลิตงานสื่อสารมวลชน เช่น ห้ามถ่ายทำภาพยนตร์ การห้ามบุคคลไม่ให้เข้าไปในกองถ่ายทำภาพยนตร์ ในช่วงที่มีมาตรการผ่อนปรน การห้ามบุคคลมิให้เดินทางไปตามสถานที่ต่าง ๆ (อาทิ ห้ามเดินทางข้ามจังหวัด) และการห้ามบุคคลไม่ให้ออกนอกเคสสถาน ตามเวลาที่กำหนด

ซึ่งการห้ามบุคคลไม่ให้ออกนอกเคสสถาน นั้น อาจเป็นการห้ามมิให้บุคคลทำการสื่อสารด้วย เนื่องจากในการออกนอกเคสสถาน เป็นไปได้ว่าอาจมีการติดต่อ พบปะ สื่อสาร หรือสนทนาในช่วงเวลาดังกล่าว

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ เหตุผล และวิธีการปิดกั้นการสื่อสาร ที่สรุปไปข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ทั้งวัตถุประสงค์ เหตุผล และวิธีการดังกล่าว มีความสอดคล้องกับแนวคิดการปิดกั้นการสื่อสาร หรือกล่าวได้อีกอย่างว่า ไม่พบวัตถุประสงค์ เหตุผล และวิธีการที่แตกต่างไปจากแนวคิดการปิดกั้นการสื่อสาร ตามแนวคิดที่นำเสนอโดย Peleg (1993: 114, อ้างถึงใน กฤษดา เกิดดี, 2563: 41-42) Article 19 (1991: 411-420, อ้างถึงใน กฤษดา เกิดดี, 2563: 43-50) และ Article 19 (1991: 420-426, อ้างถึงใน กฤษดา เกิดดี, 2563: 61-65)

แต่ก็มีบางประเด็นที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ ก็คือ แม้สถานการณ์โควิด-19 เป็นสถานการณ์ด้านสาธารณสุข แต่ก็เป็นสถานการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติด้วย ประกอบกับการมีการชุมนุมทางการเมืองเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความมั่นคงของชาติ จึงกลายเป็นเหตุผลที่มีทั้งสาธารณสุข และความสงบเรียบร้อยรวมอยู่ด้วยกัน หรืออาจพิจารณาว่าเป็น “สถานการณ์พิเศษ” ก็ได้

เมื่อพิจารณาการปิดกั้นการสื่อสารกับระบบการปกครอง ตามกรอบแนวคิดของ Ilan Peleg (Peleg, 2019: introduction) พบว่า วัตถุประสงค์ เหตุผล และวิธีการปิดกั้นการสื่อสารที่พบในสถานการณ์โควิด-19 สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

Peleg ได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ มักกำหนดวัตถุประสงค์ เป็นเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ เพื่อปกป้องรักษาความบริสุทธิ์ของอุดมการณ์ เหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสาร มีอาทิ ความมั่นคงของชาติ และการโฆษณาชวนเชื่อ และวิธีการที่ใช้ก็มีทั้ง การใช้กำลัง ข่มขู่ คุกคาม และคุมขัง การห้ามบุคคล และการกีดกันทางเศรษฐกิจ

ระบบเผด็จการ มักกำหนดวัตถุประสงค์เป็น เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสาร ก็มีอาทิ ความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรม และวิธีการที่ใช้ มีทั้งการตรวจพิจารณา การห้ามบุคคล และการใช้กำลัง

ส่วนระบบเสรีนิยมประชาธิปไตย มักกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องบุคคลและศีลธรรม เหตุผลของการปิดกั้นการสื่อสารมักเป็น สิทธิของผู้อื่น ศีลธรรม และการเหยียดผิว ในส่วนของวิธีการปิดกั้นการสื่อสาร มีความไม่เอื้อเอียงที่ใช้การออกข้อกำหนดเพื่อการควบคุมตัวเองของสื่อเป็นวิธีการปิดกั้น

ผลการศึกษา ทำให้อภิปรายได้ว่า มีการปิดกั้นการสื่อสารในสถานการณ์โควิด-19 โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาที่วัตถุประสงค์ของการปิดกั้นการสื่อสาร พบว่าวัตถุประสงค์ที่พบเป็นเหตุผลที่ใช้ในประเทศที่ปกครองระบบเผด็จการ และเผด็จการเบ็ดเสร็จ หรืออาจกล่าวเชิงตั้งข้อสังเกตได้ว่า สถานการณ์โควิด-19 ได้ผลักดันให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่ปิดกั้นการสื่อสาร คล้ายกับประเทศเผด็จการ และเผด็จการเบ็ดเสร็จ และเมื่อมองที่วิธีการปิดกั้นการสื่อสาร ก็พบว่ามีหลายวิธีที่พบในระบบเผด็จการ และเผด็จการเบ็ดเสร็จ เช่นกัน เมื่อกล่าวอย่างถึงที่สุด แม้ระบบการปกครองของไทยยังถูกตั้งคำถามและมีข้อโต้แย้งว่าเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิดการปิดกั้นการสื่อสารกับระบบการปกครอง ประเทศไทยในสถานการณ์โควิด-19 ได้เข้าไปอยู่ในอาณาเขตของระบบเผด็จการ และเผด็จการเบ็ดเสร็จ อย่างมีอาจปฏิเสธได้

เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิด กลไกของรัฐ ทางด้านอุดมการณ์ของ อัลดูแรร์ สามารถมองการปิดกั้นการสื่อสารใน 2 ประเด็น ประเด็นแรก ประกาศ คำสั่ง หรือ ข้อกำหนดที่บังคับใช้ ถือว่าเป็นกลไกของรัฐทางด้านอุดมการณ์ หรือกล่าวอีกอย่างว่าเป็นกลไกทางด้านกฎหมาย ประเด็นที่สอง การปิดกั้นการสื่อสารนั้น ก็เป็นกลไกของรัฐทางอุดมการณ์เช่นกัน ในกรณีนี้มองเห็นว่ามีกลไกของรัฐทางด้านอุดมการณ์ซ้อนกัน 2 ชั้น กล่าวคือ กฎหมายนับว่าเป็นกลไกชั้นที่หนึ่ง และกฎหมายที่เป็นการปิดกั้นการสื่อสารก็เป็นกลไกที่ซ้อนอยู่อีกชั้น

ตัวอย่างหลักฐานที่ชัดเจนที่สะท้อนการทำงานของกลไกของรัฐด้านอุดมการณ์ ก็คือ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งบ่งบอกความหมายว่าการชุมนุมที่เป็นการและการแสดงออกนั้น ส่งผลกระทบ กับ อุดมการณ์หลัก ด้วยเหตุนี้ การชุมนุม ที่เป็นการสื่อสาร และการแสดงออกนั้น จึงจำเป็นต้องถูกควบคุม หรือถูกระงับโดยกฎหมาย

ถึงแม้ว่ามีการระบุถึงเหตุผลทางด้านสาธารณสุขไว้ในประกาศดังกล่าว แต่การออกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน “ที่มีความร้ายแรง” ทำให้มีอาจมองเป็นอย่างอื่น นอกจากเหตุผลด้านอุดมการณ์

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากผู้วิจัยมิได้แยกศึกษาการปิดกั้นการสื่อสาร ออกเป็นในมิติของโรคระบาด และมิติการเมือง ซึ่งการวิจัยที่เหมาะสมสำหรับดำเนินการต่อไป คือการปิดกั้นการสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งเน้นที่การปิดกั้นการสื่อสาร ในการแสดงออกทางการเมืองเป็นหลัก

บรรณานุกรม

- กฤษฎา เกิดดี (2551) การปิดกั้นการสื่อสารที่สะท้อนและปรากฏในร่างพระราชบัญญัติภาพยนตร์ 9 ฉบับ และในพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 *นิเทศศาสตร์ปริทัศน์* 12(1), 83-97.
- กฤษฎา เกิดดี (2559) เหตุผลของการจำกัดการชม และตระกูลภาพยนตร์ของภาพยนตร์ที่ห้ามผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปีดู *นิเทศศาสตร์ปริทัศน์* 20 (พิเศษ), 37-46.
- กฤษฎา เกิดดี (2563) *การปิดกั้นการสื่อสาร*. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- กฤษฎา เกิดดี (2564) *ปฐมบทการปิดกั้นการสื่อสาร: การศึกษาว่าด้วยอำนาจในการห้ามในสมัยสุโขทัย และอยุธยา*, ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จริงตนการ (2563, 28 กุมภาพันธ์ – 5 มีนาคม) โดเกีย 2020 vs. โควิด-19 5 เดือนแห่งการต่อสู้เพื่อกีฬาโลก *มติชนสุดสัปดาห์* 40(2063), 103.
- ทวีศักดิ์ บุตรตัน (2563, 28 กุมภาพันธ์ – 5 มีนาคม) โควิด-19 กระทบแรง *มติชนสุดสัปดาห์* 40 (2063), 46.
- ไทยรัฐออนไลน์ (2563) *ประกาศปิดโรงภาพยนตร์ชั่วคราว ป้องกันการระบาดไวรัสโควิด-19* สืบค้นจาก <http://www.thairath.co.th>.
- ปิยนุตร แสงกนกกุล (2563) *ราชบัลลังก์บัลลังก์ปฏิรูป*, กรุงเทพฯ: ไชน่าพับลิชชิง เฮาส์.
- ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร (2563, 15 ตุลาคม) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 137 เล่ม 137 ตอนพิเศษ 241 ง หน้า 1 สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th>.
- ประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน (2564, 20 กรกฎาคม) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 138 เล่ม 138 ตอนพิเศษ 165 ง หน้า 16 สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th>.
- ประกาศข้อกำหนด ออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนด การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (2564, 29 กรกฎาคม) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 138 ตอนพิเศษ 170 ง หน้า 1 สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th>.
- มาตรการในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (2564, 17 มีนาคม) *มติคณะรัฐมนตรี* สืบค้นจาก <http://www.dmsic.moph.go.th>
- มติที่ประชุม กสทช. ครั้งที่ 12/2564 สืบค้นจาก <http://www.amarintv.com>
- วงศ์ ตาวัน (2563, 6-12 มีนาคม) จุดติดแล้วจะไปจุดไหน *มติชนสุดสัปดาห์* 40 (2064), 106.
- วารี วิไล (2563, 6-12 มีนาคม) เพลงประท้วงแฟลชม็อบ 2020 *มติชนสุดสัปดาห์* 40 (2064), 94.
- ศรัณย์ ทองปาน (2563, มิถุนายน) ลำดับเหตุการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย *สารคดี* 36, (423), 80-99.
- ศิริวัฒน์ คล้ามไพบูลย์ (2563, 6-12 มีนาคม) แฟลชม็อบและการปฏิบัติทางอุดมการณ์ของนักศึกษาสู่นาคต *มติชนสุดสัปดาห์* 40(2064), 19.
- สาวตรี สุขศรี และคณะ (2555) *ผลกระทบจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และนโยบายของรัฐ กับสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น*. กรุงเทพฯ: โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw).
- สุเจน กรรพฤทธิ์ (2564, กันยายน) วิฤตการเมืองไทย '49-'64 ทศวรรษที่หายไป *สารคดี* 37, (438), 28-59.
- สุรชาติ บำรุงสุข (2563, 6-12 มีนาคม) โรคระบาด 2020 ความมั่นคงด้านสุขภาพ *มติชนสุดสัปดาห์* 40 (2064), 50-51.
- สยามรัฐออนไลน์ (2563) สืบค้นจาก <http://www.siamrath.co.th>.

- สุพัฒน์ ศิระพรพันธ์ (2020) 5 ข้อสรุปสำคัญเรื่องมาตรการผ่อนปรนเปิดกองถ่ายด้านภาพยนตร์และ
 วิดีทัศน์ ใน *The Standard*, สืบค้นจาก <http://www.thestandard.co.th>,
 หนุ่มเมืองจันท์ (2563, 28 กุมภาพันธ์ – 5 มีนาคม) มือบทิตเตอร์ *มติชนสุดสัปดาห์* 40 (2063), 24.
 Althusser, Louis (1993) *Essays on Ideology*. London: Verso.
 BBC News (2020) Retrieved from <http://www.bbc.com>
 Peleg, Ilan (2019) *Censorship in Global and Comparative Perspective: An Analytical Framework
 in Patterns of Censorship Around the World* Retrieved From <http://www.books.google.co.th>.
 Worldometer.info (2564) Retrieved From <http://www.worldometer.info>
 Worldometer.info (2564) *Covid 19 Case in Thailand*. Retrieved From <http://www.worldometer.info>,
 COVID-19 cases in Thailand.